

مقاله پژوهشی

ساخت و ارزیابی قرص‌های مخاط چسب حاوی داروی نیستاتین به منظور درمان کاندیدیاز دهانی

فاطمه احمدی^۱، مهدی علی شیرازی^۲، زهرا سبحانی^{۳*}

۱- گروه فارماسیوتیکس، دانشکده داروسازی، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، شیراز، ایران

۲- دانشکده داروسازی، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، شیراز، ایران

۳- گروه کنترل کیفیت، دانشکده داروسازی، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، شیراز، ایران

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۹/۰۱/۲۷

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۱۱/۱۷

چکیده

زمینه و هدف: نیستاتین به عنوان یک داروی ضد قارچ علیه گونه‌های کاندیدا در درمان بیماری‌های مخاط دهان از جمله آفت دهان استفاده می‌گردد. مشکل عمده‌ی فرمولاسیون‌های معمول این دارو کوتاه بودن زمان ماندگاری دارو در حفره دهان و طعم تلخ آن است. بر این اساس تولید قرص مخاط چسب، مورد توجه قرار گرفت تا ضمن افزایش مدت‌زمان ماندگاری دارو در دهان، طعم تلخ آن نیز پوشش داده‌شده و در نتیجه اثربخشی و همکاری بیمار برای مصرف دارو افزایش یابد.

مواد و روش‌ها: به منظور تولید قرص مخاط چسب از روش پرس مستقیم استفاده شد. پلیمرهای مخاط چسب استفاده‌شده در فرمولاسیون‌ها شامل سدیم کربوکسی متیل سلولوز، هیدروکسی پروپیل متیل سلولوز، کارباپول و هیدروکسی اتیل سلولوز است. از این پلیمرها به‌تنهایی یا در ترکیب با یکدیگر قرص‌های متفاوتی ساخته شد. سرعت و روند آزادسازی نیستاتین در فرمولاسیون‌های متفاوت بررسی شد؛ و فرمولی که شرایط بهینه رهاش دارو را داشت به‌عنوان فرمول بهینه انتخاب شد و در انتها بر روی آن تست‌های فارماسیوتیکسی و تست مخاط چسبی انجام گرفت.

نتایج: مطلوب‌ترین حالت برای تهیه‌ی قرص مخاط چسب حاوی نیستاتین با استفاده از پلیمر سدیم کربوکسی متیل سلولوز است که در ۳۰ دقیقه اول ۷۰ درصد دارو از قرص آزاد می‌گردد و ویژگی مخاط چسبی قابل قبولی را فراهم می‌کند.

نتیجه‌گیری: قرص مخاط چسب نیستاتین با استفاده از پلیمر سدیم کربوکسی متیل سلولوز به روش پرس مستقیم می‌تواند به‌عنوان یک فرمولاسیون با طعم مناسب جهت افزایش ماندگاری دارو در موضع و بهبود همکاری بیمار به کار رود.

کلمات کلیدی: نیستاتین، کاندیدیاز دهانی، قرص مخاط چسب، پلیمر، کربوکسی متیل سلولوز

مقدمه

آفت‌های دهانی شامل زخم‌های رایج، عودکننده، دردناک سفید متمایل به زرد در مخاط دهان است که معمولاً در ۲۰٪ جمعیت رخ می‌دهد و طول دوره آن ۵ تا ۱۴ روز و در مواردی بیشتر است (۱). اتیولوژی آن ناشناخته است ولی در ارتباط با عواملی از قبیل سندرم بهجت، آتروپی حساس به گلوتن، کمبود آهن و اسید فولیک، قاعدگی، بیماری‌های نقص سندرم ایمنی مثل ایدز، بیماری‌های التهابی روده، غذا، داروها، استرس، تروما و واکنش‌های ازدیاد حساسیت و نوعی عامل قارچی به نام کاندیدا

آفت‌های دهانی شامل زخم‌های رایج، عودکننده، دردناک سفید متمایل به زرد در مخاط دهان است که معمولاً در ۲۰٪ جمعیت رخ می‌دهد و طول دوره آن ۵ تا ۱۴ روز و در مواردی بیشتر است (۱). اتیولوژی آن ناشناخته است ولی در ارتباط با عواملی از قبیل سندرم بهجت، آتروپی حساس به گلوتن، کمبود آهن و اسید فولیک، قاعدگی، بیماری‌های نقص سندرم ایمنی مثل ایدز، بیماری‌های التهابی روده، غذا، داروها، استرس، تروما و واکنش‌های ازدیاد حساسیت و نوعی عامل قارچی به نام کاندیدا

آلبیکنز است. معمولاً زخم آفت بدون باقی گذاشتن اثری بر روی مخاط دهان پس از دوره معینی ترمیم می‌شود و پس از گذشت فواصل نامنظم دوباره عود می‌کند (۱، ۲). در بیماران با آفت مکرر آزاردهنده که بیشترین درصد را در حیظه بیماران مبتلابه آفت به خود اختصاص داده‌اند، اندازه آفت معمولاً بین ۲ تا ۵ میلی‌متر است و به‌طور مکرر عود می‌کند. اساس درمان در این افراد بر پایه استروئیدها است که به‌طور موضعی مصرف می‌شود و همچنین باید از یک داروی ضد قارچ به نام نیستاتین استفاده شود. نیستاتین علیه گونه‌های کاندیدا به‌خوبی اعمال اثر می‌کند و فعالیت ضد باکتریایی ندارد. موفقیت درمان کاندیدیاز دهانی بسیار وابسته به شکل دارویی

*نویسنده مسئول: زهرا سبحانی، گروه کنترل کیفیت، دانشکده داروسازی، دانشگاه علوم

پزشکی شیراز، شیراز، ایران
Email: sobhani@sums.ac.ir

https://orcid.org/0000-0002-5484-4175

درزمینه‌ی قرص‌های مخاط چسب دهانی می‌توان به ترکیبات کاربومر و کاربومر سدیم در قرص‌های مخاط چسب نیستاتین (۳)، (۱۹)، قرص‌های مخاط چسب دهانی تئوفیلین (۲۰)، قرص‌های مخاط چسب دهانی مایکونازول (۲۱)، قرص‌های مخاط چسب دهانی مترونیدازول (۲۲) و قرص‌های مخاط چسب آسیکلوویر (۲۳) اشاره کرد.

در مطالعه حاضر با استفاده از پلیمرهای مخاط چسب، به صورت انفرادی یا ترکیبی قرص‌های مخاط چسب متعددی حاوی نیستاتین طراحی و ساخته شد و روند آزادسازی دارو از قرص مورد مطالعه قرار گرفت و در نهایت فرمولاسیون بهینه‌ای که هم از لحاظ فارماسیوتیکی و هم از نظر مخاط چسبی ویژگی قابل قبول داشت معرفی گردید.

مواد و روش‌ها

مواد مورد استفاده در این مطالعه، شامل پودر نیستاتین اهدایی از شرکت داروسازی رها_اصفهان، سدیم کربوکسی متیل سلولز، هیدروکسی پروپیل متیل سلولز، هیدروکسی اتیل سلولز، کارباپول ۹۳۴، سدیم لوریل سولفات، منیزیم استئارات و مانیتول تولید شرکت مرک آلمان است.

روش تعیین مقدار دارو

برای اندازه‌گیری غلظت نیستاتین از روش UV اسپکتروسکوپی استفاده شد. به منظور تعیین حداکثر طول موج جذبی نیستاتین، ابتدا مقدار $25 \mu\text{g/ml}$ دارو در آب دیونیزه حاوی سدیم لوریل سولفات (w/v) ۰/۲٪ حل گردید به گونه‌ای که محلول شفاف ایجاد گردد و سپس جذب محلول در محدوده طول موج‌های ۲۰۰ تا ۴۰۰ نانومتر توسط دستگاه اسپکتروفوتومتر UV اسکن و طول موج حداکثر تعیین گردید.

جهت رسم منحنی استاندارد برای تعیین مقدار دارو، میزان جذب غلظت‌های استاندارد در محلول سدیم لوریل سولفات (w/v) ۰/۲٪ توسط دستگاه اسپکتروفوتومتر (UV) در طول موج ۳۰۶ نانومتر خوانده شد. این کار برای هر غلظت در یک روز سه مرتبه و در سه روز متوالی تکرار گردید. میانگین جذبی غلظت‌ها در برابر غلظت به عنوان منحنی استاندارد رسم گردید. آنالیزهای مربوط به اعتبار سنجی منحنی استاندارد انجام شد.

تهیه فرمولاسیون‌های متفاوت

با توجه به هدف تهیه قرص مخاط چسب نیستاتین، از

مورد استفاده جهت تجویز این دارو در حفره‌ی دهان است (۵-۳). مکانیسم اثر نیستاتین به این صورت است که با اتصال به استرول‌های موجود در غشاء سلولی قارچ باعث تغییر در نفوذپذیری غشاء شده و باعث می‌شود که محتویات ضروری داخلی سلول قارچ از آن خارج شود (۶). این دارو خیلی به سختی در آب حل می‌شود (very slightly soluble) و در محلول آبی ناپایدار است (۷). در حال حاضر برای دمان آفت دهانی از پودر آماده برای سوسپانسیون نیستاتین استفاده می‌شود. دوز درمانی فرم سوسپانسیون خوراکی نیستاتین برای عفونت‌های کاندیدی دهانی، ۶۰۰۰۰-۴۰۰۰۰ واحد هر ۶ ساعت است و هر ۱۰۰ میلی گرم پودر آن برابر با ۵۰۰۰۰۰ واحد است. استفاده از فرم سوسپانسیون علاوه بر اینکه به علت شکل مایع، منجر به احساس مزه نامطبوع نیستاتین در دهان می‌شود، از حفره دهانی سریع شسته شده و در نتیجه مدت زمان تماس دارو با ضایعات بسیار محدود است.

با استفاده از سیستم‌های مخاط چسب، دارو در موضع اثر تجمع یافته و کارایی دارو افزایش پیدا می‌کند (۱۰-۸). طراحی یک سیستم مخاط چسب دهانی که منجر به آزاد شدن نیستاتین در حفره دهانی و محل ضایعات آفت شود می‌تواند به روند درمان کمک بسزایی کند (۱۱). در مقایسه با اشکال دارویی معمولی، سیستم‌های مخاط چسب دارای مزایای متعددی هستند، مانند طولانی کردن زمان ماندگاری دارو در محل اثر، دارورسانی هدفمند، افزایش تماس بین شکل دارویی و مخاط جذب‌کننده دارو. علاوه بر آن اشکال دارویی مخاط چسب برای بیماری‌های مخاطی بسیار مناسب هستند زیرا باعث کاهش دوز مصرفی و به حداقل رساندن عوارض جانبی می‌شوند (۱۴-۱۲). در فرمولاسیون‌های مخاط چسب از پلیمرها به عنوان جزء چسباننده استفاده می‌شود. این پلیمرها معمولاً محلول در آب هستند و وقتی به صورت خشک مصرف می‌شوند، از سطح مخاط آب جذب می‌کنند. این انتقال آب باعث واکنش‌های چسبانندگی بین پلیمر و مخاط می‌شوند. افزایش زمان تماس دارو با مخاط با استفاده از پلیمرهای مخاط چسب به طور قابل توجهی کارایی درمان را بهبود می‌دهد (۱۵، ۱۶). کربوکسی متیل سلولز، هیدروکسی پروپیل متیل سلولز، هیدروکسی اتیل سلولز از مشتقات سلولز هستند که خاصیت مخاط چسبی بالایی دارند. کاربوپول ۹۳۴ هم از مشتقات آکرلیک اسید است که خاصیت مخاط چسبی قابل توجهی دارد (۱۷، ۱۸). از نمونه‌های مطالعات انجام شده

مشخص گردید. منحنی استاندارد تعیین مقدار دارو و نیز منحنی‌های مربوط به آزادسازی نیستاتین، با استفاده از نرم‌افزار Excel 2016 رسم شد. این آزمایش بر روی ۳ قرص از هر فرمولاسیون انجام گردید. لازم به ذکر است که عدم تداخل جذبی پلیمرها با داروی نیستاتین در طول موج ۳۰۶ nm نیز مدنظر قرار گرفت.

تست‌های فرمولاسیون بهینه تست‌های فارماکوپه‌ای

بعد از مشخص شدن فرمولاسیون‌های بهینه که شرایط مناسب آزادسازی نیستاتین از قرص را داشته باشند، تست‌های فارماکوپه‌ای لازم بر روی آن‌ها انجام شد تا کیفیت قرص مشخص گردد. این تست‌ها شامل اندازه‌گیری انحراف وزن، میزان

پلیمرهایی استفاده شد که میزان مخاط چسبی آن‌ها بالا باشد؛ بنابراین پلیمرهای کربوکسی متیل سلولز (CMC)، کارباپول ۹۳۴ (CP)، هیدروکسی اتیل سلولز (HEC) و هیدروکسی پروپیل متیل سلولز (HPMC) به عنوان مطلوب‌ترین پلیمرهای در دسترس در نظر گرفته شد. طراحی فرمولاسیون‌ها بر این اساس صورت گرفت که ۵۰٪ وزن هر قرص ۵۰۰ میلی‌گرمی، پلیمر مخاط چسب و ۵۰٪ باقیمانده شامل ۱۰۰ میلی‌گرم دارو، ۵ میلی‌گرم منیزم استئارات (لوبریکانت) و ۱۴۵ میلی‌گرم مانیتول (شیرین‌کننده) جزء اکسپان‌های ثابت در هر فرمولاسیون در نظر گرفته شد و از هر فرمولاسیون ۱۰ قرص تهیه شد و از هر کدام ۳ عدد در میزان آزادسازی دارو استفاده شد.

بر این اساس از پلیمرهای مخاط چسب به صورت ترکیبی و جداگانه طبق جدول شماره (۱) قرص‌هایی تهیه گردید. قرص‌ها به شکل پرس مستقیم ساخته شدند و میزان سختی آن‌ها در محدوده ثابت ۶ تا ۸ در نظر گرفته شد.

بررسی روند آزادسازی دارو در فرمولاسیون‌های اولیه

قرص مخاط چسب در دهان از یک سمت به بافت موردنظر چسبیده و از سطوح دیگر در تماس با محیط دهانی است. جهت مشابه‌سازی این شرایط، ابتدا قرص‌های تهیه‌شده توسط چسب آکریلات به سطح یک سکه چسبانده شد و برای بررسی روند آزادسازی دارو از دستگاه USP Dissolution Apparatus (Erweka, DT70) حاوی ۹۰۰ سی‌سی آب دیونیزه استفاده شد. جهت ایجاد شرایط سینک برای داروی کم محلول نیستاتین به محیط آزادسازی سورفاکتانت سدیم لوریل سولفات به میزان ۰/۲٪ اضافه گردید.

دمای دستگاه 37 ± 1 سانتی‌گراد و سرعت چرخش پدل ۱۰۰ rpm در نظر گرفته شد. جهت بررسی روند آزادسازی دارو در زمان‌های ۰، ۱۰، ۲۰، ۳۰، ۶۰، ۹۰، ۱۲۰، ۲۴۰ و ۳۶۰ دقیقه، میزان ۵ سی‌سی از محیط آزادسازی دارو برداشته و با ۵ سی‌سی محیط تازه جایگزین گردید. نمونه جداشده به مدت ۱۵ دقیقه با دور ۵۰۰۰ rpm سانتریفیوژ گردید تا اکسپان‌های نامحلول در محیط رسوب کند و در تعیین مقدار دارو تداخل ایجاد نگردد. میزان جذب UV هر نمونه در طول موج ۳۰۶nm توسط دستگاه UV Spectroscopy (Shimadzu, UV 1650PC) مورد ارزیابی قرار گرفت و در مواقع لازم نیز رقیق‌سازی انجام شد. با توجه به منحنی استاندارد میزان داروی آزادشده از فرمولاسیون

جدول ۱- میزان پلیمر مخاط چسب موجود در هر فرمولاسیون

شماره فرمولاسیون	پلیمرهای مخاط چسب بر حسب میلی‌گرم			
	CMC	HPMC	CP	HEC
F1	-	-	-	۲۵۰
F2	۲۵۰	-	-	-
F3	-	۲۵۰	-	-
F4	-	-	۲۵۰	-
F5	-	-	۱۵۰	۱۰۰
F6	-	۱۰۰	۱۵۰	-
F7	۱۰۰	-	۱۵۰	-
F8	-	-	۲۰۰	۵۰
F9	-	-	۲۲۵	۲۵
F10	-	-	۵۰	۲۰۰
F11	۲۵	-	۲۵	۲۰۰
F12	۲۵	-	۲۰۰	۲۵
F13	-	۱۲۵	-	۱۲۵
F14	۱۲۵	۱۲۵	-	-
F15	۱۲۵	-	-	۱۲۵

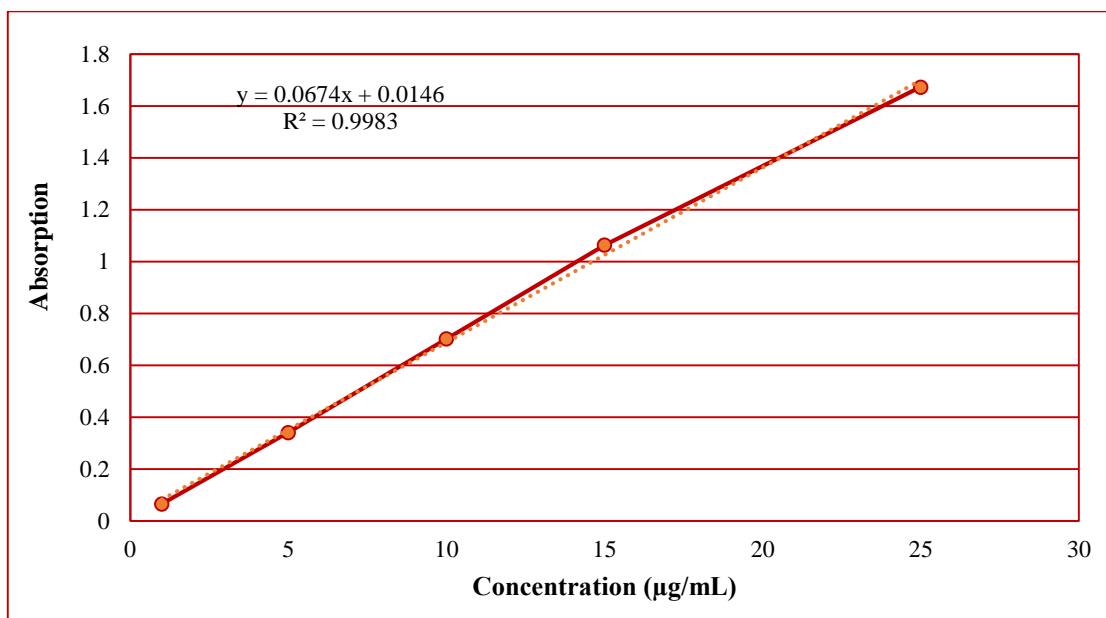
CMC: Carboxy Methyl Cellulose
HPMC: Hydroxy Propyl Methyl Cellulose
CP: Carbopol 934
HEC: Hydroxy Ethyl Cellulose

دقیقه و در محدوده‌ی دمایی ۲۵ تا ۳۰۰ درجه سانتی‌گراد ثبت گردید.

نتایج

رسم منحنی استاندارد تعیین مقدار نیستاتین

نمودار اسپکتروسکوپی نیستاتین در محدوده طول‌موج ۲۰۰-۴۰۰nm بررسی شد و مشخص گردید که بیشترین جذب UV نیستاتین در طول‌موج ۳۰۶nm است. منحنی استاندارد برای محدوده غلظتی ۲۰-۱۰۰ µg/ml با ضریب رگرسیون ۰/۹۹۹۸، درصد تغییرات درون روز و بین روز کمتر از ۰/۷٪ و صحت بالای ۰/۹۷٪ به دست آمد. نمودار ۱ منحنی استاندارد نیستاتین را نشان می‌دهد.

نمودار ۱- منحنی استاندارد نیستاتین در محلول آبی حاوی سدیم لوریل سولفات ۰/۲٪

نتایج عدم تداخل جذبی پلیمرها با داروی نیستاتین

روند جذب UV پلیمرهای مورد استفاده در ساخت قرص در محدوده‌ی ۲۰۰-۴۰۰ nm مورد ارزیابی قرار گرفت تا احتمال وجود تداخل جذبی پلیمر با دارو بررسی شود. بدین منظور محلولی از این پلیمرها با غلظتی مشابه غلظت حاصل از حل شدن قرص کامل در محلول سدیم لوریل سولفات ۰/۲ (w/v) تهیه شد و جذب آن در زمان‌های ۱۰، ۲۰، ۳۰، ۶۰، ۹۰، ۱۲۰، ۲۴۰ و ۳۶۰ دقیقه مورد بررسی قرار گرفت. مشخص شد

ضخامت، میزان سختی و میزان فرسایش است که بر اساس فارماکوپه آمریکا انجام شد.

تست مخاط چسبی

از فرمولاسیون بهینه تست مخاط چسبی توسط متد طراحی‌شده در دستگاه آنالیز بافتی (Texture analyzer, Brookfield, TexturePro CT software v1.2) مورد مطالعه قرار گرفت. سطح مخاط زبان گوساله مورد مطالعه ۲×۲/۵ سانتی‌متر بوده و نیروی لازم برای جداسازی سطوحی که ماده در بین آن قرار گرفته بود، با کمک دستگاه مورد مطالعه قرار گرفت (۲۴). هر تست ۳ مرتبه انجام شد.

آنالیز حرارتی (DSC)

نمودار تغییرات حرارتی برای مخلوط فیزیکی پلیمرهای

هیدروکسی اتیل سلولز، سدیم کربوکسی متیل سلولز و کارباپول با نسبت‌های متفاوت توسط دستگاه DSC (BAHR) Thermoanalyser GmbH 302, winTA 9.0 software ثبت شد. هدف از این کار بررسی نوع تغییرات ایجاد شده در آزادسازی دارو در فرمولاسیون‌های حاوی پلیمرهای بیان شده است. میزان ۱۵ میلی‌گرم از هر نمونه در پن‌های آلومینیومی قرار داده شد و یک پن آلومینیومی نیز به‌عنوان رفرنس استفاده شد. ترموگرام نمونه‌ها با گرم کردن آن‌ها با سرعت ۱۰ درجه سانتی‌گراد بر

اکثر دارو را در محیط آزاد کرده است. فرمولاسیون‌های شماره (۱، ۳، ۴) نیز با شیب ملایم‌تری دارو را آزاد کرده‌اند. فرمولاسیون‌هایی که از ترکیب دو یا چند پلیمر ساخته شده‌اند، دارو با الگوهای متفاوتی آزاد شد.

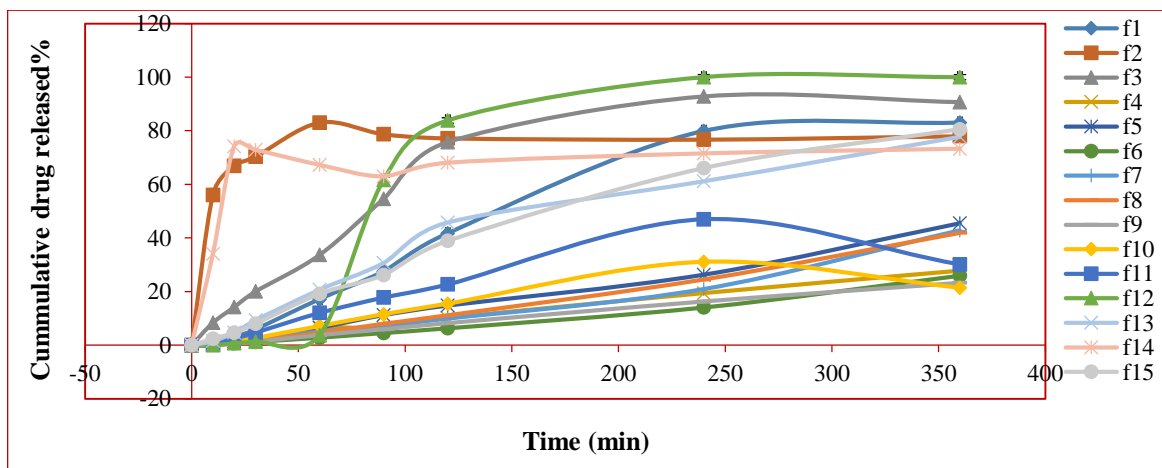
تست آنالیز حرارتی

تست آنالیز حرارتی DSC بر روی پلیمرهای فرمولاسیون‌های F11 و F12 انجام شد که در نمودار ۳ نشان داده شده است.

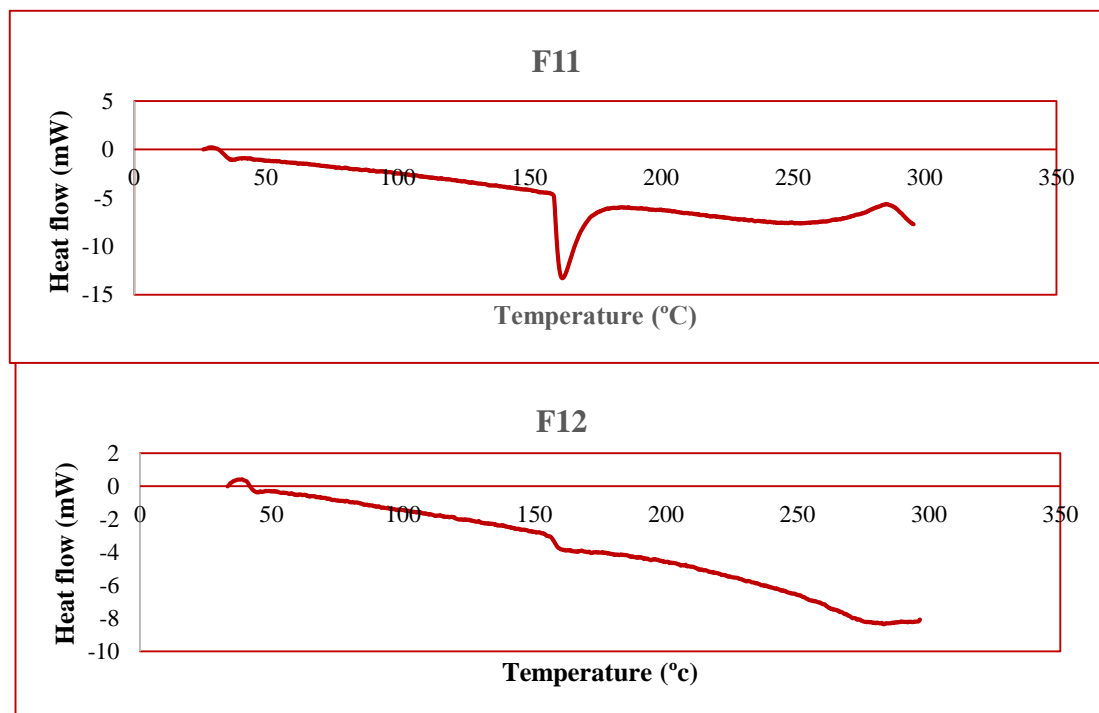
که این پلیمرها در طول موج ۳۰۶nm جذب مداخله کننده‌ی قابل توجهی که در آنالیز دارو مشکل ایجاد کند نداشته‌اند.

نتایج آزادسازی نیستاتین از فرمولاسیون‌های مختلف

نمودار حاصل از روند آزادسازی نیستاتین از فرمولاسیون‌های تهیه شده در نمودار ۲ ارائه شده است. همان‌طور که مشخص است، سریع‌ترین شیب نمودار مربوط به فرمولاسیون حاوی پلیمر سدیم کربوکسی متیل سلولز است (F2) که در ۶۰ دقیقه اول

نمودار ۲- میزان آزادسازی نیستاتین از فرمولاسیون‌های مختلف. نوع و میزان پلیمرهای استفاده شده در فرمولاسیون‌ها در جدول شماره ۱ آمده است.

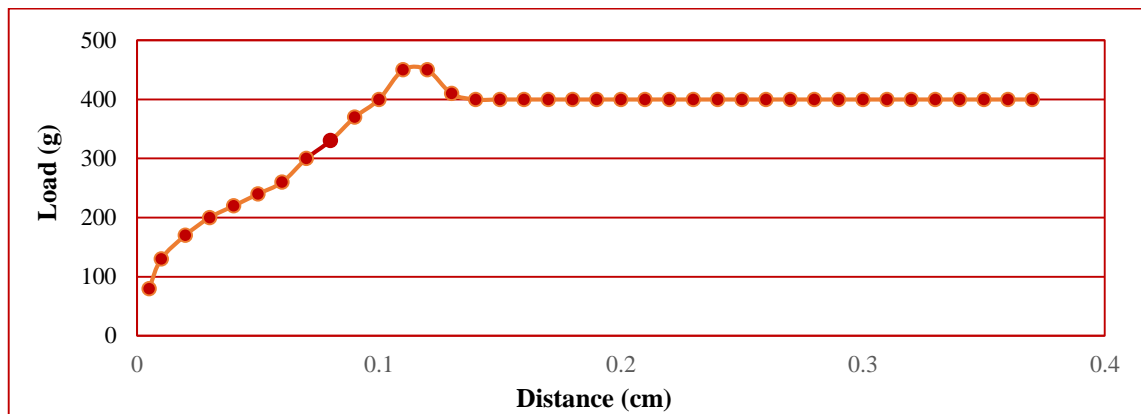

نمودار ۳- تست آنالیز حرارتی DSC مربوط به پلیمرهای F11 و F12

F11: CMC(25mg)+CP(25mg)+HEC(200mg)
F12: CMC(25mg)+CP(200mg)+HEC(25mg)

منحنی حاصل از تست مخاط چسبی در نمودار ۴ نشان داده شده است.

نتایج تست‌های مربوط به فرمولاسیون بهینه
از آنجایی که فرمولاسیون F2 که بر پایه‌ی ۲۵۰ میلی‌گرم سدیم

نمودار ۴- نتایج اندازه‌گیری میزان مخاط چسبی تر فرمولاسیون بهینه (F2) که فقط حاوی کربوکسی متیل سلولز به‌عنوان پلیمر مخاط چسب است.

بحث و نتیجه‌گیری

طراحی سیستم مخاط چسب دهانی برای نیستاتین که بتواند مدت‌زمان بیشتری دارو را در مجاورت ضایعات آفت دهانی قرار دهد به تسریع روند درمان کمک می‌کند (۱۹). درحالی‌که حاضر قرص مخاط چسب دهانی تریامسینولون برای آفت دهانی در فاز مطالعات بالینی است که در تهیه آن از HPMC استفاده شده است. شکل لوزنج نیز از نیستاتین برای درمان کاندیدیاز دهانی در بازار دارویی دنیا وجود دارد که اثر طولانی‌تری نسبت به شکل سوسپانسیون دارد ولی به علت قند موجود در آن هم برای افراد دیابتی محدودیت مصرف دارد و هم می‌تواند اثر نامطلوب روی دندان‌ها بگذارد (۲۵). داروی نیستاتین به دلیل داشتن دو ویژگی مهم کاندید مناسبی برای تهیه فرمولاسیون‌های مخاط چسب به شکل قرص است. این دارو در آب نامحلول بوده و در محلول آبی ناپایدار است (۲۶)؛ بنابراین محدودیت‌هایی در تهیه آن به شکل دهان‌شویه وجود دارد. در ضمن طعم تلخ این دارو مصرف اشکال دارویی مخاط چسب به شکل ژل را با مشکل مواجه کرده است (۲۶). تاکنون مطالعاتی بر همین مبنا برای تهیه اشکال دارویی مخاط چسب حاوی نیستاتین انجام شده است. ژل و فیلم مخاط چسب کایتوزان (۲۷)، قرص مخاط چسب با پایه کاربومر (۳)، فیلم‌های مخاط چسب حاوی کاربومر و کربوکسی متیل سلولز (۲۸) که در این موارد هدف اصلی فراهم کردن بستر مناسب برای چسبیدن به مخاط دهان است. با استفاده از پلیمر کایتوزان به‌عنوان عامل مخاط چسب ژل یا فیلم تهیه‌شده که بتواند در

کربوکسی متیل سلولز ساخته‌شده است بیشتر داروی خود را در نیم ساعت اولیه آزاد می‌کند (تقریباً ۷۰ درصد)، این فرمولاسیون به‌عنوان فرمولاسیون بهینه انتخاب شد و تست‌های تکمیلی روی آن صورت گرفت.

نتایج تعیین انحراف وزن

میانگین وزن ۲۰ قرص ساخته‌شده ۰/۵۰۱ گرم، انحراف استاندارد ۰/۰۰۱ و CV% معادل ۰/۲ محاسبه شد که در محدوده قابل قبول فارماکوپه است.

نتایج اندازه‌گیری ضخامت

میانگین ضخامت ۲۰ قرص ساخته‌شده ۳/۲۹۲ میلی‌متر، انحراف استاندارد ۰/۰۳۹ و CV% معادل ۱/۱۸ محاسبه شد که در محدوده قابل قبول فارماکوپه است.

نتایج میزان فرسایش پذیری

میزان فرسایش بیست قرص ۰/۱٪ به دست آمد که در محدوده قابل قبول فارماکوپه است.

نتایج اندازه‌گیری سختی

میانگین سختی ۲۰ قرص ساخته‌شده ۶/۶۴۱، انحراف استاندارد ۰/۳۹۴ و CV% معادل ۵/۹۳۴ محاسبه شد که در محدوده قابل قبول فارماکوپه است.

نتایج اندازه‌گیری مخاط چسبی

نتایج تست مخاط چسبی نشان داد که میزان کار (work) لازم برای جدا نمودن قرص از سطح مخاط معادل $66/7 \pm 5$ میلی ژول است که برای قرص‌های مخاط چسب نتیجه قابل قبولی است.

شده و سرعت آزادسازی دارو کاهش می‌یابد. وقتی کارباپول در ترکیب با هیدروکسی پروپیل متیل سلولز و سدیم کربوکسی متیل سلولز استفاده شد (فرمولاسیون‌های ۶ و ۷) سرعت آزادسازی کاهش می‌یابد اما در کل، مقایسه فرمولاسیون F6 نسبت به F7 دارای سرعت آزادسازی بالاتری است یعنی وقتی از سدیم کربوکسی متیل سلولز استفاده می‌شود سرعت آزادسازی بیش‌تر می‌شود. وقتی از ترکیب سه پلیمر با یکدیگر استفاده شد، برخلاف انتظار باوجود افزایش کارباپول، میزان آزادسازی افزایش یافت، بنابراین تست آنالیز حرارتی DSC بر روی پلیمرهای فرمولاسیون‌های F11 و F12 انجام شد که در نمودار ۳ نشان داده شده است.

دمای ذوب کاربومر ۹۳۴ (۲۶۰ درجه سانتی‌گراد)، هیدروکسی اتیل سلولز (۱۴۰ درجه سانتی‌گراد) و سدیم کربوکسی متیل سلولز (۲۵۲ درجه سانتی‌گراد) است (۱۷). بر اساس نمودار DSC، فرمولاسیون F11 حاوی یک پیک اندوترمیک شارپ است ولی در F12 پیک شارپی به‌وضوح دیده نمی‌شود که به‌احتمال زیاد منجر به تشکیل نوعی ساختار کریستالی شده است که نقطه‌ی ذوب یا Tg را در ۱۶۷/۲ درجه سانتی‌گراد نشان می‌دهد ولی در F12 به نظر می‌رسد ترکیب پلیمرها با یکدیگر منجر به تشکیل ساختار آمورف شده که نشان‌دهنده‌ی Tg واضحی نیست و همان‌طور که ثابت‌شده آزادسازی از یک محیط آمورف به دلایل ترمودینامیکی سریع‌تر از یک محیط کریستالی صورت می‌گیرد (۳۱) که منجر به نتایج آزادسازی متفاوتی در فرمولاسیون‌های F11 و F12 شده است.

در سه فرمولاسیون انتهایی F13، F14 و F15 پلیمر کارباپول از فرمولاسیون‌ها حذف شد. همان‌طور که در نمودار ۲ نشان داده شده است، انتظار می‌رفت در فرمولاسیون F14 میزان آزادسازی دارو سریع‌تر صورت گیرد چون پلیمرهای سدیم کربوکسی متیل سلولز و هیدروکسی پروپیل متیل سلولز که در فرمولاسیون F2 و F3 بیش‌ترین شیب آزادسازی دارو را داشتند با یکدیگر در یک ترکیب پلیمری قرار گرفته‌اند.

با توجه به اینکه قرص مخاط چسب نیستاتین جهت مصرف دهانی است، بهتر است دارو را سریع‌تر آزاد کند تا نیازی به نگه‌داشتن طولانی‌مدت قرص در دهان نباشد. سرعت آزادسازی دارو هم به نوع پلیمر و هم به نسبت پلیمرهای استفاده‌شده وابسته است. با استفاده از سدیم کربوکسی متیل سلولز می‌توان به این فرمولاسیون رسید که در عرض ۳۰ دقیقه تقریباً ۷۰

برابر بیماری‌های پاتوژن دهانی از جمله کاندیدا و هم‌چنین بتواند در موش‌هایی که دچار التهاب موكوس دهانی حاصل از داروهای شیمی‌درمانی شده‌اند، تأثیرات درمانی مفید خود را ایجاد کند (۲۷) که البته میزان مخاط چسبی ژل و ماندگاری آن در دهان کمتر از فرم قرص ساخته‌شده در این مطالعه است. وقتی از کاربومر به‌عنوان پایه قرص مخاط چسب استفاده‌شده است (۳) سرعت آزادسازی دارو بسیار کند است به‌صورتی که در مدت ۵ تا ۷ ساعت ۹۰٪ دارو آزاد می‌شود بنابراین مدت‌زمان نگه‌داشتن قرص در دهان طولانی است که ممکن است موردقبول بیمار نباشد (۳)؛ و یا در حالتی که با کاربومر و کربوکسی متیل سلولز فیلم مخاط چسب تهیه‌شده است برای بهبود ویژگی‌های فیلم، استفاده از مواد جانبی دیگر ضرورت پیدا می‌کند که پروسه ساخت را پیچیده‌تر می‌سازد (۲۸). البته مطالعاتی نیز با جهت تهیه نانوذرات پلیمری حاوی نیستاتین صورت گرفته است (۲۹)، که گرچه می‌تواند اثر ضد قارچی دارو را تقویت کند ولی در تجویز بالینی احتمال جذب سیستمیک را بالا می‌برد که جای تحقیق دارد.

در مطالعه حاضر با تهیه قرص با استفاده از پلیمر مخاط چسب و اکسپیان‌های جانبی اضافه‌شده علاوه بر پوشش طعم نامناسب دارو، ماندگاری دارو در موضع اثر افزایش می‌یابد و محور مطالعه رسیدن به‌سرعت آزادسازی منطقی نیستاتین از پایه قرص مخاط چسب است که در جهت برطرف نمودن مشکلات اشاره‌شده در مطالعات قبلی است.

با ترکیب انواع پلیمرهای سدیم کربوکسی متیل سلولز، هیدروکسی پروپیل متیل سلولز، کارباپول و هیدروکسی اتیل سلولز، قرص‌های مخاط چسب با سرعت آزادسازی متفاوتی از دارو به دست آمد.

در صورت استفاده از کربوکسی متیل سلولز در عرض نیم ساعت قسمت بیشتر دارو آزاد می‌شود. در استفاده از هیدروکسی اتیل سلولز، هیدروکسی پروپیل متیل سلولز و کارباپول به ترتیب سرعت رهایش نیستاتین کمتر می‌شود. مشاهده شد که وقتی کارباپول به‌صورت ۱۰۰ درصد استفاده‌شده است میزان آزادسازی دارو بسیار کم است همان‌طوری که بعد از ۶ ساعت فقط ۲۷ درصد دارو آزاد شده است (نمودار ۲). حتی در فرمولاسیون‌های ۵، ۸، ۹ و ۱۰ نیز که از درصد کمتر کارباپول در کنار هیدروکسی اتیل سلولز استفاده‌شده است، مجدداً میزان آزادسازی دارو کم است و هر چه میزان کارباپول افزایش‌یافته شیب نمودار کندتر

آن است که در فرمولاسیون F2 اتفاق افتاده است. با توجه به نتایج مخاط چسبی مناسبی که از فرمولاسیون انتخابی به دست آمد و با در نظر گرفتن رهش دارو با سرعت مطلوب از قرص، انجام مطالعات بالینی و مقایسه اثرات قرص مخاط چسب با شکل دارویی رایج (سوسپانسیون) در درمان کاندیدیاز دهانی پیشنهاد می‌شود.

تشکر و قدردانی

این مقاله حاصل پایان‌نامه دانشجوی داروسازی مهدی علی شیرازی، با شماره ۶۷ مصوب دانشکده داروسازی علوم پزشکی شیراز، است.

تعارض منافع

نویسندگان هیچ‌گونه تعارض منافی را اعلام نکرده‌اند.

درصد دارو آزاد می‌شود که در مقایسه با مطالعات مشابه (۳، ۲۸) مدت‌زمان مناسبی است. از مانیتول هم در کنار پلیمر می‌توان به‌منظور بهبود طعم دارو استفاده نمود. این قرص مخاط چسب علاوه بر دارورسانی مستقیم به محل اثر، سهولت مصرف را نیز دارد که در مجموع پذیرش بیمار را افزایش می‌دهد.

میزان آزادسازی دارو در فرمولاسیون F14 و F2 بسیار به یکدیگر شبیه می‌باشند و با توجه به اینکه هر دو از نوع فرمولاسیون‌های سریع رهش می‌باشند و در F2 فقط از یک پلیمر استفاده شده است، F2 به‌عنوان فرمولاسیون بهینه انتخاب گردید.

فرمولاسیون‌های F13 و F15 را نیز می‌توان به‌عنوان فرمولاسیون‌های آهسته رهش در نظر گرفت و چون فرآورده تهیه‌شده به‌صورت قرص مخاط چسب است و می‌بایست در دهان قرار گیرد، احتمالاً پذیرش بیمار نسبت به ماندگاری ۶ ساعته قرص مخاط چسب در دهان کمتر از ماندگاری ۱ الی ۲ ساعته

References

1. Conkin R, Blasberg B. Common Inflammatory of the mouth. *Int J Dermatol*. 1991; 30(5):328-35.
2. Tommasi A. Recurrent Aphthous Ulceration. *Rev Fac*. 1997; 15(1):1-8
3. Llabot JM, Manzo RH, Allemanni DA. Drug release from carbomer: carbomer sodium salt matrices with potential use as mucoadhesive drug delivery system. *Int J Pharm*. 2004; 276: 59-66.
4. Llabot JM, Manzo RH, Allemanni DA. Novel mucoadhesive extended release tablets for treatment of oral candidosis: "In vivo" evaluation of the biopharmaceutical performance. *J Pharm Sci*. 2009; 98(5):1871-187
5. Sakeer K, Al-Zein H, Hassan I, Martin GP, Nokhodchi A. Use of xanthan and its binary blends with synthetic polymers to design controlled release formulations of buccoadhesive nystatin tablets. *Pharm Develop Technol*. 2010; 15(4): 360-368
6. Young A, Bosly D, Gibbs S. A Double-Blind Comparison of Fluconazol and Nystatin in The Prevention of Candidiasis in Patients With Leukemia. *Eur J Cancer*. 1999; 35(8):1208-13.
7. USP32/NF27. United States Pharmacopeia. 2009. P. 3122-24. V4.
8. Miyazaki S, Kawasaki N, Nakamura T. Oral Mucosal Bioadhesive Tablets of Pectin and HPMC. *J Pharm*. 2000; 204(1-2):127-32.
9. Gandhi R, Robinson J. A Bioadhesive Delivery System as an Alternative to Infiltration Anesthesia. *J Pharma Sci*. 1998; 50:145.
10. Boddupalli BM, Mohammed ZNK, Nath RA, Banji D. Mucoadhesive drug delivery system: An overview. *J Adv Pharm Technol Res*. 2010; 1(4): 381-387
11. Khatry S, Sirish, Shastri N, Sadanandam M. Novel drug delivery systems for antifungal therapy. *Int J Pharmacy and Pharma Sci*. 2010; 2(4):6-9
12. Reddy BV, Sekar M. Formulation and Evaluation of Mucoadhesive Tablets of Metoprolol Tartarate. *AJMPS*. 2015; 3(2): 255-262
13. Senel S and Hincal AA. Drug penetration enhancement via buccal route; possibilities and limitations. *J Cont Rel*. 2001; 72:133-144.
14. Harris D, Robinson JR. Drug delivery via the mucous membrane of oral cavity. *J Pharm Sci*. 1992; 81:1-10.
15. Gite SS, Shinkar DM, Saudagar RB. Development and Evaluation of Mucoadhesive Tablets of Atenolol and its B-Cyclodextrin Complex. *Asian J Biomed Pharma Sci*. 2014; 4(37):25-32.
16. Bhatt DA, Pethe AM. Mucoadhesive Drug Delivery Systems: An Overview. *J Pharmacy Res*. 2010; 3(8):1743-1747.

17. Yadav VK, Gupta AB, Kumar R. Yadav JS, Kumar B. Mucoadhesive Polymers: Means of Improving the Mucoadhesive Properties of Drug Delivery System. *JChem Pharm Res.* 2010; 2(5):418-432.
18. Rowe RC, Sheskey PJ, Quinn ME, Handbook of Pharmaceutical Excipients. Sixth edition, London, Pharmaceutical Press. 2006.
19. Llabot JM, Manzo RH, Allemanni DA. Double-Layered Mucoadhesive Tablets Containing Nystatin. *AAPS PharmSciTech* 2002; 3 (3): 47-52
20. Boyapally H, Nukala RK, Bhujbal P, Douroumis D. Controlled release from directly compressible theophylline buccal tablets. *Colloids and Surfaces B: Biointerfaces* 77 (2010) 227–233.
21. Moghaddam FA, Atyabi F, Dinarvand R. Preparation and in vitro evaluation of mucoadhesion and permeation enhancement of thiolated chitosan-pHEMA core-shell nanoparticles. *Nanomedicine: Nanotechnology, Biology, and Medicine.* 2009;5: 208–215
22. Perioli L, Ambrogi V, Rubini D, Giovagnoli S, Ricci M, Blasi P, et al. Novel mucoadhesive buccal formulation containing metronidazole for the treatment of periodontal disease. *JCont Rel.* 2004;95: 521– 533
23. Singh S, Govind M, Bothara SB. A Review on in vitro - in vivo Mucoadhesive Strength Assessment. *PhTechMed.* 2013; 2(1):221-229
24. Dias RJ, Sakhare S, Mali KK, Design and Development of Mucoadhesive Acyclovir Tablet. *IJPR.* 2009; 8(4): 231-239.
25. Millsop JW, Fazel N. Oral candidiasis. *Clinics in Dermatol.* 2016; 34: 487–494
26. Moebus K, Seipmann J. Alginate Poloxamer Micro Particles for Controlled drug Delivery to Mucosal Tissue. *Eur J Pharm.* 2009;72(1):42-53.
27. Gajdošová M, Vetch D, Doležel P, Gajdziok J, Muselík J, Zeman J, et al. Evaluation of mucoadhesive oral films containing nystatin. *J applied biomed.* 2016;14(4): 247-256
28. Llabot JM, Palma SD, Manzo RH, Allemanni DA. Design of novel antifungal mucoadhesive films Part II. Formulation and in vitro biopharmaceutical evaluation. *IntJ Pharm.* 2007; 336: 263–268.
29. Abou Samra MM, Basha M, Awad GEA, Mansy SS. A promising nystatin nanocapsular hydrogel as an antifungal polymeric carrier for the treatment of topical candidiasis. *J Drug Del Sci Technol.* 2019;49:365-374
30. Mohammadi G, Namadi E, Mikaeili A, Mohammadi P, Adibki Kh. Preparation, physicochemical characterization and anti-fungal evaluation of the Nystatin -loaded Eudragit RS100/PLGA nanoparticles. *J Drug Del Sci Technol.* 2017;38:90-96
31. Singh SK, Bothara SB, Singh S, Patel R, Dodia R. Formulation and Evaluation of Mucoadhesive Tablet: Influence of Some Hydrophilic Polymers on the Release Rate and In Vitro Evaluation. *Int J Pharm Sci Nanotech.* 2010; 3(3):111-1121

Original Article

Preparation and Characterization of Mucoadhesive Tablets Containing Nystatin for Treatment of Oral Candidiasis

Ahmadi F¹, Alishiri M², Sobhani Z^{3*}

1. Department of Pharmaceutics, Faculty of Pharmacy, Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran

2. Faculty of Pharmacy, Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran

3. Department of Quality Control, Faculty of Pharmacy, Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran

Received: 06 Feb 2020

Accepted: 06 Apr 2020

Abstract

Background & Objective: Nystatin is an antifungal antibiotic commonly used for treatment of candidiasis and widely used against oral mycosis. However, the efficacy of its conventional dosage forms for use in oral cavity is limited by the short residence time and bitter taste of formulation. This research aims to design an optimized formulation of oral mucoadhesive tablets containing nystatin. Therefore, it can be retained in the mouth for long periods and it can cover bitter taste of drug and improve patient's compliance.

Materials & methods: The method of tablet preparation was direct compression. Sodium Carboxy Methyl Cellulose, Hydroxy Propyl Methyl Cellulose, Hydroxy Ethyl Cellulose, and Carbopol were used as mucoadhesive polymers. Different types of tablets were formulated using these polymers alone or in combination. The profile of drug released from each tablet was analyzed. The optimum formulation was selected and pharmaceutical analysis and mucoadhesive test were done on it.

Results: The optimum mucoadhesive tablet formulation containing nystatin is prepared using sodium Carboxy Methyl Cellulose. In this formulation 70% of nystatin was released in the first 30 min. It has an acceptable mucoadhesive property.

Conclusion: Nystatin mucoadhesive tablet containing sodium Carboxy Methyl Cellulose prepared by direct compression method could be used to adhere to the oral mucosa with great appeal and elongation contacting time with localized infection. Therefore, it can lead to the improvement of the patient's compliance for treatment.

Keywords: Nystatin, Oral Candidiasis, Mucoadhesive tablets, Polymer, Carboxy Methyl Cellulose

*Corresponding Author: Sobhani Zahra, Department of Quality Control, Faculty of Pharmacy, Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran

Email: sobhani@sums.ac.ir

<https://orcid.org/0000-0002-5484-4175>

Journal of Fasa University of Medical Sciences 10 (2020): 2328-2337